

УДК.378

Л.В. Беземчук

ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПОЛІХУДОЖНЬОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

У статті розглянуто особливості поетапної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Проаналізовано можливості впровадження спецкурсу «Поліхудожнє виховання учнів» в умовах вищого навчального закладу.

Ключові слова: *підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва, спецкурс, поліхудожнє виховання учнів.*

В статье рассмотрены особенности поэтапной подготовки будущего учителя музыкального искусства. Проанализированы возможности внедрения спецкурса «Полихудожественное воспитание учащихся» в условиях высшего учебного заведения.

Ключевые слова: *подготовка будущего учителя музыки, спецкурс, полихудожественное воспитание учащихся.*

The paper covers peculiarities of stage-by-stage training pre-service teacher of Music Art. It is analyzed possibilities of implementation special course «Poly-artistic students' education» under the terms of a higher educational establishment.

Key words: *training pre-service teacher of Music Art, special course, Poly-artistic students' education.*

Постановка проблеми. Реформування системи освіти в Україні та її інтеграція в європейський освітній простір потребують концептуального переосмислення педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики. Істинною метою навчання сьогодні має стати засвоєння інтегрованих знань, формування вмінь, навичок, і як результат – розвиток педагога з високим рівнем творчого потенціалу для поліхудожнього виховання учнів. Перехід від традиційної (суб'єктно-об'єктної) до інноваційної (особистісно орієнтованої) парадигми навчання висуває принципово нові вимоги до вчителя мистецьких дисциплін, оскільки його професійна робота орієнтує на комплексний характер викладання предметів художньо-естетичного циклу. Поліхудожній підхід до оновлення змісту

© Л.В. Беземчук

мистецької шкільної освіти потребує пошуку нових стимулів підготовки викладачів мистецьких фахів.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що в сучасній науці накопичено вже численні за обсягом доробки, присвячені проблемі підготовки вчителя (О. Абдулліна, О. Безпалько, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, О. Мороз, Д. Ніколенко, М. Севастюк, В. Сластьонін, І. Синиця, О. Щербаков та ін.).

Теоретико-методичні основи підготовки вчителя музики в умовах поліхудожнього підходу до навчання розглядають В. Бутенко, С. Гончаренко, А. Линенко, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Л. Савенкова, О. Савченко, В. Тищенко, О. Шевнюк, О. Щолокова, Б. Юсов та ін.

Аналіз стану професійної підготовки студентів дозволяє виявити ряд певних суперечностей: між методико-теоретичною підготовкою майбутніх учителів музики і недостатнім рівнем оволодіння ними навичками роботи з поліхудожнього виховання учнів; між потребою оновлення змісту мистецької шкільної освіти на засадах поліхудожнього підходу та недостатньою спрямованістю підготовки студентів на дисциплінах поліхудожньої спрямованості.

Мета статті – розкрити практичне забезпечення підготовки майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання учнів; визначити умови, етапи, що забезпечують оптимізацію підготовки студентів до цієї роботи у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Т. Рейзенкінд зауважує, що для підготовки майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання доцільно впроваджувати альтернативні методи пізнання, посилювати інтегративні зв'язки між науковим і художнім пізнанням. Використання технологій, методів, засобів і форм навчання має ґрунтуватися на впровадженні комплексного підходу, якому притаманна ознака відкритості до різноманітних систем [6].

І. Синкевич пропонує серед ефективних умов використовувати різні авторські спецкурси. Так, на деяких практичних заняттях спецкурсу студенти засвоюють просторові компоненти в умовах взаємодії мистецтв. Отже, формуються такі вміння: 1) дізнаватися просторові компоненти різних видів мистецтв; 2) аналізувати й оцінювати художні закономірності, жанрово-стильові особливості конкретного твору; 3) знаходити

загальне в різних формах простору, переводити загальні просторові уявлення в художні і навпаки; 4) моделювати педагогічні завдання щодо поліхудожнього розвитку школярів з урахуванням формування художніх здібностей; 5) виділяти новизну, нетрадиційність в художніх просторово-часових моделях; 6) моделювати педагогічні завдання з розвитку емоційної культури школярів за допомогою комплексної взаємодії мистецтв; 7) моделювати педагогічні завдання з активізації та розвитку уяви, фантазії школярів у продуктивній і репродуктивній поліхудожній діяльності.

Концептуальними положеннями для проведення експериментальних досліджень можуть стати особливості підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до поліхудожнього виховання учнів ЗОШ, а саме: здійснення наступності в розвитку понять поліхудожнього виховання учнів ЗОШ в освітній галузі «Мистецтво – естетична культура»; забезпечення єдності в інтерпретації понять поліхудожнього виховання учнів ЗОШ (в освітній галузі «Мистецтво – естетична культура») під час вивчення музичного мистецтва та інтегрованих дисциплін; вибір оптимального способу формування поняття поліхудожнього виховання учнів ЗОШ з урахуванням специфіки галузі «Мистецтво – естетична культура» на уроці музичного мистецтва; урахування еволюційного розвитку поняття поліхудожності (міжпредметності, взаємодії, інтеграції, синтетичності); оволодіння знаннями механізмів інтеграції різних видів художньої діяльності на основі їх взаємодії, урахування еволюційного розвитку предмету музичного мистецтва (від співу – через урок музики, музичного мистецтва до уроку мистецтва).

Підготовка до поліхудожнього виховання учнів ЗОШ здійснюється на основі спеціальних принципів: варіювання, комбінування, накопичення емоційно-образних смислів, утворення нових образів.

Методи педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання учнів ЗОШ: художньо-педагогічний аналіз; художньо-творчий аналіз мистецтва; цілісного пізнання текстів культури на основі їх інтеграції.

Форми підготовки майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання учнів ЗОШ: інтегровані лекції, художній тренінг, творчі завдання, рольові ігри, створення

студентських презентацій поліхудожньої спрямованості, педагогічна інтерпретація художніх творів.

Етапність підготовки пов'язана з мотиваційною настановою майбутнього вчителя музики на поліхудожню діяльність учнів (мотиваційний етап). Формування позитивної мотивації до поліхудожньої діяльності учнів забезпечується за допомогою бесіди, дискусії, інтегрованих занять та ін. Змістовний етап підготовки студентів здійснюється безпосередньо із засвоєнням теоретичних знань та практичних умінь відповідно до навчальних дисциплін та шляхом введення спецкурсів.

Аналіз наукових джерел з проблем визначення важливих напрямів підготовки майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання учнів надає можливість розглянути модель, що включає основні педагогічні умови, зміст та форми роботи (рис. 1).

Деякі форми підготовки на прикладі спецкурсу «Поліхудожнє виховання учнів ЗОШ» розглянемо більш детально.

Спецкурс для студентів спеціальності 0202 «Музичне мистецтво»

«Поліхудожнє виховання учнів»

Основні ідеї спецкурсу

Спецкурс «Поліхудожнє виховання учнів» спрямований на розвиток теоретичної обізнаності та практичного забезпечення студентів знань та умінь з питань поліхудожнього виховання учнів на предметах художньо-естетичного циклу.

Поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики – це процес формування у студентів естетичного ставлення до різних видів мистецтва на основі усвідомлення їх універсальних і специфічних закономірностей художньо-образного відтворення дійсності. Поліхудожнє виховання передбачає залучення студентів до різних видів мистецтва, на відміну від монохудожнього, яке ґрунтується на одному з видів мистецтва.

Рис. 1. Модель підготовки майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання учнів ЗОШ

Основними функціями поліхудожнього виховання в процесі музичної підготовки студентів визначено такі, як мотиваційно-когнітивна, що передбачає формування у студентів потреби до спілкування з різними видами мистецтва на основі розширення їх мистецької компетентності; компенсаторно-образна, що сприяє подоланню однобічної установки студентів на ізолюване від інших видів художньої діяльності музичне пізнання; емоційно-оцінювальна, спрямована на розширення у студентів художньо-сенсорного досвіду осягнення музики; художньо-творча, що активізує музично-образну уяву студентів завдяки ознайомленню їх з можливостями різних видів мистецтва у відображенні дійсності; педагогічно-практична, зміст якої полягає в розширенні палітри художніх педагогічних дій студентів.

Мета і завдання спецкурсу

Основною метою спецкурсу «Поліхудожнє виховання учнів» є підготовка майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання учнів ЗОШ в умовах інтеграції змісту мистецької освіти.

Завданнями спецкурсу є:

– уміння володіти знаннями з проблем поліхудожнього виховання учнів у русі концептуальних підходів щодо модернізації змісту шкільної мистецької освіти на Україні та в країнах близького зарубіжжя;

– оволодіння необхідними навичками роботи над музичними творами на підставі поліхудожнього принципу цілісного сприймання мистецтва;

– оволодіння засобами художньо-творчої роботи зі школярами, зважаючи на принцип поліхудожнього опанування мистецтва;

– підготовка до практичної діяльності з учнями на основі художньо-естетичного циклу в умовах поліхудожнього виховання;

– опанування сучасними інноваційними методами поліхудожнього виховання в умовах конструювання компонентів змісту мистецької освіти.

У системі підготовки майбутнього вчителя музики спецкурс виконує роль теоретико-методичного інструменту щодо формування «інтегрованого знання» в умовах нової освітньої парадигми, сутність

якої полягає у заміні монологізації принципом діалогічного викладання в мистецькій галузі. Спецкурс «Поліхудожнє виховання учнів» сприяє цілісному інтегративному розумінню змісту навчально-виховного процесу засобами різних видів мистецтва.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен знати й уміти:

- сутність поняття «поліхудожнє виховання»;
- зміст поліхудожнього виховання учнів відповідно до Концепції та Державного шкільного стандарту в галузі «Мистецтво – естетична культура»;
- раціональні прийоми й методи розвитку вмінь школярів у процесі цілісного сприймання творів мистецтва;
- особливості навчального матеріалу для поліхудожнього виховання учнів;
- основи методики поліхудожнього виховання учнів ЗОШ;
- особливості інноваційних прийомів поліхудожнього виховання учнів в умовах оновлення змісту мистецької шкільної освіти;
- самостійно опрацьовувати тематику занять поліхудожньої направленості в роботі з учнями;
- використовувати раціональні прийоми та методи поліхудожнього виховання учнів у процесі практичної роботи;
- самостійно вдосконалювати вміння та навички оволодіння інноваційними методами в процесі роботи над конструюванням уроків мистецтва [5];
- самостійно визначити і вирішувати різні методичні завдання з проблем поліхудожнього виховання учнів.

Особистісні якості, яких набуває студент у процесі вивчення дисципліни:

- професійний розвиток і розкриття музично-педагогічних якостей майбутнього вчителя музики, а саме: формування теоретичної обізнаності з питань поліхудожнього виховання учнів ЗОШ та міри здатності до поліхудожньої діяльності;
- уміння систематично використовувати інноваційні методи в навчальному процесі на основі принципу поліхудожнього виховання;
- потреба в професійному самовдосконаленні засобами поліхудожньої освіти.

Зміст і структура спецкурсу

Тема	Лекційні заняття	Практичні заняття	Форми поліхудожнього опанування програмного матеріалу.
Тема 1. Місце та роль поліхудожнього виховання учнів в Державному стандарті базової шкільної освіти на Україні.		2	Створення студентських презентацій поліхудожньої спрямованості.
Тема 2. Концептуальні основи поліхудожнього виховання учнів в країнах близького зарубіжжя.	2	2	Інтегрована лекція.
Тема 3. Особливості викладання шкільних дисциплін художньо-естетичного циклу на Україні в поточному навчальному році. Роль поліхудожнього виховання учнів.	2	2	Інтегрована лекція.
Тема 4. Програмне забезпечення поліхудожнього виховання учнів в освітній галузі «Мистецтво – естетична культура».	2	2	Творчі завдання, педагогічна інтерпретація художніх творів.
Тема 5. Методика поліхудожнього виховання учнів в процесі конструювання уроків мистецтва.	2	2	Творчі завдання, художній тренінг.
Всього			18 годин

Поліхудожня освіта – це навчання й виховання дитини у процесі комплексного впливу на неї мистецтв, що можливо лише за умови активної взаємодії та співробітництва педагогів, які викладають у школі предмети гуманітарно-художнього циклу. Це не заміна традиційних уроків на заняття мистецтвом, а нові умови організації занять мистецтвом у школі. Основне завдання поліхудожньої освіти – розвиток емоційно-чуттєвої сфери учнів та вдосконалення наданих їм природою вмінь чути, бачити, відчувати, рухатися, спілкуватися.

Поліхудожнє виховання – це особистісно зорієнтоване, планомірне залучення учнів до різних видів мистецтв у їх взаємодії, результатом якого є формування комплексу естетичних властивостей особистості, поліхудожньої свідомості та здатності до поліхудожньої діяльності, що забезпечують готовність до художньо-творчої самореалізації і художньо-естетичного

самовдосконалення.

На думку Б. Юсова, поліхудожнє виховання – така форма заохочення школярів до мистецтва, яка дозволить їм зрозуміти джерела різних видів художньої діяльності та набути базові уявлення з галузі кожного мистецтва, на відміну від монохудожнього підходу до викладання, коли заняття ґрунтуються на основі ізольованої професійної системи одного певного виду художньої діяльності.

Поліхудожнє виховання студентів – це процес формування у них естетичного ставлення до різних видів мистецтва на основі усвідомлення універсальних і специфічних закономірностей художньо-образного відтворення дійсності. Поліхудожнє виховання передбачає залучення студентів до різних видів мистецтва, на відміну від монохудожнього, яке ґрунтується на одному з видів мистецтва.

Поліхудожня музично-педагогічна освіта майбутнього вчителя музики спрямована на підготовку фахівця, який усвідомлює значення множин усіх підсистем навчання в контексті інтегративного підходу, зумовленого акцентуванням на структурі професійної діяльності як інструментарії навчання й виховання учнів на уроках музики з метою формування вмінь сприйняття, музичних здібностей, образного мислення, музичного мислення, вмінь оцінювати сенс музичного мистецтва, інтерпретувати емоційно-образний зміст, самореалізовуватися засобами музичного мистецтва, усвідомлювати роль цілеспрямованого процесу оволодіння знаннями про естетичні ідеали, філософські думки, типології сучасних форм художнього мислення та збагачувати цими знаннями підростаюче покоління.

Заключний етап підготовки майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання учнів (контрольно-оцінювальний) виявляє ступінь теоретичної обізнаності та міру здатності до поліхудожньої діяльності. Аналіз таких критеріїв здійснюється відповідно до показників.

1. Ступінь теоретичної обізнаності (поліхудожнього виховання учнів ЗОШ в освітній галузі «Мистецтво – естетична культура»).

Показники:

– знання вимог до засвоєння змісту мистецької освіти на основі поняття поліхудожнього виховання учнів ЗОШ в освітній галузі «Мистецтво – естетична культура», уміння визначати рівень засвоєння поняття;

– мотивоване введення поняття поліхудожнього виховання учнів ЗОШ в освітній галузі «Мистецтво – естетична культура» за допомогою створення проблемної ситуації.

2. Міра здатності до поліхудожньої діяльності.

Показники:

– організація поліхудожнього виховання учнів ЗОШ з використанням творчих завдань, художнього тренінгу;

– уведення кожного нового поняття поліхудожнього виховання учнів ЗОШ в систему інших (освітньої галузі «Мистецтво – естетична культура») під час вивчення музичного мистецтва та інтегрованих дисциплін.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, основними напрямками підготовки майбутнього вчителя музики до поліхудожнього виховання учнів ЗОШ є:

– забезпечення інтегративної цілісності професійно-орієнтованих дисциплін і методики викладання предметів художньо-естетичного циклу у ЗОШ на засадах поліхудожнього підходу;

– наповнення змісту методики викладання дисциплін художньо-естетичного циклу теорією і практикою поліхудожнього виховання;

– проектування уроків з музичного мистецтва на підставі поліхудожнього виховання;

– побудова змісту спецкурсу на засадах теорії і практики поліхудожнього виховання учнів ЗОШ;

– практичне ознайомлення студентів із технологією поліхудожнього виховання учнів в сучасній школі;

– введення в зміст програм педагогічних практик завдань поліхудожнього виховання учнів ЗОШ;

– організація співтворчості в підсистемах «студент-викладач», «студент-студент», «викладач-викладач», «студент-учитель», «студент-учень» за принципами поліхудожнього навчання;

– сприймання різних видів мистецтв у художньо-творчій діяльності на принципах поліхудожнього підходу до навчально-виховного процесу;

– організація фахової підготовки майбутніх учителів музики у єдності аудиторних і позааудиторних форм.

Подальшої розробки потребує проблема практичної організації педагогічного тренінгу з оволодіння навичками конструювання уроку музичного мистецтва на підставі поліхудожнього виховання учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беземчук Л.В. Підготовка майбутнього вчителя музики до конструювання змісту мистецької освіти / Л.В. Беземчук // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія. 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Збірник наукових праць. – Вип. 16 (26). – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – С. 16 – 21.
2. Отич О.М. Педагогіка мистецтва. Сутність та місце в системі наук про освіту / О.М. Отич. // Мистецтво та освіта. – 2008. – №2 (48) – С. 13 – 17.
3. Отич О.М. Взаємодія мистецтв у професійній підготовці вчителя / О.М. Отич // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Укр.-польський щорічник / За заг. ред. Т. Левовицького, І. Вільц, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Вип. III. – Київ. – Ченстохова. – 2001. – С. 487 – 496.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) [Текст] / Г.М. Падалка // Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ: Освіта України, 2008. – 274 с.
5. Рейзенкінд Т.Й. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Тетяна Йосипівна Рейзенкінд. – Київ, 2008. – 36 с.
6. Рудницька О.П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посібник / О.П. Рудницька. – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.
7. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін: навч. посібн. / За ред. Рудницької О.П. – К.: Атзт «Експрес», 1998. – 183 с.
8. Синкевич І.А. Підготовка учителя начальных классов к полихудожественному воспитанию младших школьников: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Ирина Алексеевна Синкевич. – Мурманск, 2000. – 22 с.